

Kevin Schembri, *Oikonomia*, Divorce and Remarriage in the Eastern Orthodox Tradition, Edizioni Orientalia Christiana 2017, ss. 323

W 2017 roku w serii wydawniczej „Kanonika” Papieskiego Instytutu Wschodniego w Rzymie ukazała się niezwykle interesująca pozycja „Ekonomia, rozwód oraz powtórne małżeństwo w tradycji prawosławnej”, autorstwa Kevina Schembriego.

W skład monografii weszły cztery rozdziały, poprzedzone przedmową Przewodniczącego Papieskiej Komisji do Spraw Tekstów Prawnych kard. Francesco Coccopelmerio,

W Rozdziale I zatytułowanym „Sakrament małżeństwa” mającym charakter wprowadzający, a zarazem będącym kontekstem do dalszych rozważań maltański kanonista wieloaspektowo zaprezentował treści ujęte w tytule tej części monografii. Rozważył on bowiem tą tematykę na kilku płaszczyznach: w perspektywie historycznej poczynając od instytucji małżeństw funkcjonujących w kulturach: żydowskiej, greckiej i rzymskiej, a kończąc na rozwoju doktryny w tradycji wschodniej.

Rozdział II został poświęcony problemowi akrybii (*akrybia*) oraz ekonomii (*oikonomia*), to jest pryncypiom mającym kluczowe znaczenie w funkcjonowaniu instytucji powtórnych małżeństw we wschodnim porządku prawnym. Schembri wskazał, iż zasadniczymi celami ich stosowania są: dobro zbawcze człowieka oraz troska o jedność Kościoła. W szczegółowych analizach wykazał on, iż wypracowane w doktrynie definicje ekonomii są nieprecyzyjne.

W Rozdziale III uwaga Autora została skupiona na tematyce nierozzerwalności małżeństwa, oczywiście w kontekście doktryny wschodniej. W pierwszym passusie omawiając to zagadnienie wyeksponował on w sposób szczególny odniesienie tego przymiotu do nadprzyrodzoności, by następnie przedstawić umocowanie doktrynalne nierozzerwalności w Piśmie św. i tradycji Kościoła wschodniego. W tej części monografii obiektem jego uwagi stały się też takie wątki tematyczne, jak: liturgiczna celebrowanie pierwszego małżeństwa, regulacje dotyczące duchownych, problem niesakramentalnego i pokutnego charakteru kolejnych związków.

W Rozdziale IV Schembri podjął problem rozwodów oraz możliwości zawierania kolejnych sukcesywnych związków. Tematykę tą, podobnie jak i poprzednie, poddał on wieloaspektowej analizie. Rozpatrzył on to zagadnienie z trzech perspektyw: Pisma św., prawa imperialnego oraz tradycji Kościołów wschodnich. Na zakończenie przedstawił warunki i granice kościelnego rozwodu, tryby postępowania oraz skutki prawne wynikające z jego udzielenia.

Oceniając treści zawarte w poszczególnych rozdziałach recenzowanej publikacji pragnę podkreślić, iż charakteryzuje je głębia analiz. Każdy rozważany przez Schembriego problem jest dobrze osadzony i wyjaśniony w kontekście historycznym. Autor nie tylko wskazuje na poszczególne wątki tematyczne, ale dogłębnie je omawia korzystając z jednej strony z szerokiej bazy źródłowej, z drugiej zaś powołując się na szerokie spektrum poglądów zarówno autorów współczesnych, jak i piszących w wiekach poprzednich.

W mojej ocenie, na szczególną uwagę zasługują wnioski końcowe: „Some concluding observations from a catholic perspective” sporządzone z katolickiego punktu widzenia. Na początku maltański kanonista stwierdził, iż zasadniczym kluczem do zrozumienia treści zawartych w tej pozycji jest fakt, iż zostały one ukazane z perspektywy tradycji wschodniej w której nieco inaczej w porównaniu do tradycji katolickiej postrzegano i postrzega się nierozzerwalność małżeństwa z powodu: nieco odmiennej interpretacji niektórych passusów Pisma św., aplikacji pryncypiów ekonomia i akrybia, a także ze względu na zdecentralizowaną naturę Kościołów wschodnich.

Autor monografii uważa, iż należy podjąć pogłębione studia nad problematyką określoną w tytule monografii z czterech racji: po pierwsze, ze względu na zapisy kan. 780 § 2 i 781 KKKW, art. 2 i 4 Instrukcji „Dignitas Connubii” oraz wprowadzenie przez papieża Franciszka w motu proprio „Mitis et Misericors” terminów „akrybia” i „oikonomia”; po drugie, ze względu na to, że papieże wieków poprzednich ingerowali w nierozzerwalność małżeństwa poprzez wprowadzenie instytucji przywilejów wiary; po trzecie, ze względów ekumenicznych, po czwarte, ze względu na fakt, że Kościół nigdy nie potępił oficjalnie i bezpośrednio praktyk Kościoła Wschodniego.

Pomimo tych sugestii Schembri zaleca jednak zachować ostrożność, ponieważ praktyka Kościoła prawosławnego nie jest, jak to określił, doskonała. Do jej wad zaliczył on: brak jasności, zróżnicowania występującego w stosowanych praktykach, historyczny wpływ władzy świeckiej na ukształtowanie się tych praktyk, konflikt zachodzący pomiędzy stosowanymi praktykami, a tekstami Pisma św.

Uważa on, iż przyszłe badania powinny się koncentrować nad: możliwością aplikacji pryncypium *oikonomia* w funkcjonowaniu modelu małżeństwa zachodniego, problemem rozumienia papieskiej władzy kluczy, znaczeniem pojęć skandal i „porneia”, ujmowaniem małżeństwa w kategoriach kontraktu, walorem dopełnienia małżeństwa w strukturze prawnej małżeństw oraz rolą pokuty.

ks. prof. zw. dr hab. Ginter Dzierżon